

שניסה לבצע את אשר אינו ניתן לביצוע: לייצג באו"ם את הטיעון המישפטי והמדיני של ממשלת-בגין בזכות ההתנחלות.

למרות מיבחר עשיר זה של משפטים, שהיו ראויים לתואר איש-המישפט של תשל"ט, נפל התואר בחלקו של אדם שהיה, אולי, ההיפך הגמור של מישפט: הרמטכ"ל בעצה"ל, רביאלוף רפאל (רפול) איתן. כי התערבותו של ענייני המישפט היתה השנה הרתי-סכנות ורבת-משמעות יותר מכל פעולה מישפטית אחרת.

לצד מערכת-המישפט האמיתית של מדינת-ישראל, המייצגת את מדינת-החוק, פעלות שלוש מערכות שיפר טיות צבאיות — להיללים ולאזרחים, ישראל ובשטחים המוחזקים — כשהתחום בנייה ובין בית-המישפט הסדין מטושטש למדי. אך בית-המישפט הצבאי יכול להטיל עונש-מוות. השנה עודדה אותו הממשלה לעשות כן במיקרים מסויימים, ואילו הקצינים הבכירים מוסמכים, משום-מה, להעניק חנינה ולהפחית עונשים — סמכות המסורה במערכת הסדירה רק בידי נשיא-המדינה.

השופט העליון מאיר צמגור, מי שהיה בעצמו פרק-ליט צבאי-ראשי לפני שמונה הועצה המישפטית של הממשלה, עמד בראש ועדה שהציעה לבטל סמכויות אלה ולחולל רפורמות נוספות. המלצותיה נדחו. השנה היה ברור מדוע: שלוש פעמים לפחות השתמש הרמטכ"ל עצמו בסמכותו להפחית עונשים, ובכל שלוש הפעמים עוררה החלטתו גלים של התרגשות וזעם.

ישראל לדרמן, איש הג"א בן 43, הרג בדם קר עוברי אורח ערבי ברחוב, רק על שום היותו ערבי. משום-מה הועמד על רצח פשוט זה לפני בית-המישפט צבאי. מכיוון שבית-המישפט הצבאי אינו חייב לדון רצח למאסר-עולם, כפי שחייב בית-המישפט האזרחי, נדון לדרמן ל-20 שנות מאסר בלבד. בערכאה השנייה הועמד העונש על 10 שנות מאסר. הרמטכ"ל הפחית את העונש לשלוש שנים, שהן ינוכה השליש המקובל. בנייתים קיבל האסיר הדתי חופשות.

מיקרה זה פורסם, לא כן המיקרה השני, החמור פי כמה, שנגנו על-ידי הצנזורה עד שניתן לפרסם לפחות חלק קטן ממנו, תודות לכמה חברי-כנסת ואישה-עיתונות של השנה, נחום ברנע. קצין שהשתתף במיבצע-ליטאני ביצע מעשה-רוזנה מחריד, שפל מאין כמוהו בצורתו. זה קרה מחוץ לאזור-הקרב, אחרי שאין הקרב, נגד אזרחים לבנוניים חפים-משע. בית המישפט הצבאי דן אותו ל-12 שנות-מאסר. הערכאה הצבאית השנייה אישרה את ההרשעה במלואה, אך הפחיתה את העונש לשמונה שנים. הרמטכ"ל המתיק את העונש לשנתיים — שמהן ינוכה השליש, ושאת חלקו הגדול מבלה האסיר בחופשות.

כאשר גבר גל המחאה על כך, פירסם הרמטכ"ל ראיון מוזמן, באמצעות כתב השייך לגוש-אמונים, ולהצדקת מעשהו פירסם תיאור של המעשה שממנו השתמע, כאילו הוא מקבל את גירסת-השקל של האשם, שנפסלה פה-אחד על-ידי כל השופטים בכל הערכאות — בעוד שהצנזורה הצבאית, הכפופה לו, אוסרת את פירסום הגירסה האמיתית, המיפלצתית.

בשיא הסערה פירסם הרמטכ"ל הודעה, שבה שלל פשעי-מילחמה והריגת אזרחים ושבויים, ועמד על חשיבות העיקרון של טוהר הנשק.

כלכלה

רזין: כתובת על הקיר

בלי-הברווזים הפכה הטרגדיה לפארסה. אי-אפשר היה עוד להתייחס אל קברניטי הכלכלה הישראלית ברצינות.

פושטי-הרגל, שהובילו את המשק אל עבריי-סיפחת, שכל נבואותיהם ותחזיותיהם נתבדו, המשיכו בתפקידם ובשיטתם. היה זה כאילו הוסיפו האלופים של יום-הכיפור רים של זה"ל, על פי השיטות שעלו בדם ואש ביום-הדין.

איש-הכלכלה של תשל"ח, יחזקאל פדובין, נטש את הספינה הטובעת, אך גם בפיו לא היתה בשורה חדשה. גם שאר נביאי-הזעם, כמו אברהם (בומה) שביט, יגאל הורביץ או גד יעקובי, לא היו מסוגלים למח-שבה חדשה.

אחד שעשה לפחות ניסיון כזה היה היועץ הכלכלי של האוצר, הפרופסור אסף רזין. במיכתב לממשלה, שעורר תשומת-לב רבה, ניתח רזין את הסכנות והציע פיתרונות. היה בהן לפחות יסוד אחד חדש: הרעיון כי הורדת שכר העובדים אינה עוצרת את האינפלציה, אלא להיפך, מדר-בנת אותה. את רעיון-הכפירה הנה העלטה והוכיחה לכלכלנית צעירה אחרת, אסתר אלכסנדר, שמחשבותיה החדשניות קנו להן אחיזה בכמה חוגים, אך לא בקרב המימסד הקובע.

רזין סיים את מיכתבו בקריאה לממשלה, לראות את הכתובת שעל הקיר, הממשלה אכן ראהה והסיקה את המסקנה: היא פיסרה אותו מתפקידו.

דת

יוסף: מותר להחזיר

לא היתה זאת שנה מפוארת לדת ישראל. שוב הוכח כי אי-הפרדת הדת מן המדינה מוזיקה לדת לא פחות מאשר למדינה. היא אסרה את חיי-הרוח באויקים של עסקנות פוליטית. המדינה החילונית, באמצעות מוסדותיה ומילגור תיה, כפתה את עצמה על חיי הדת, ואילו העסקנים הדתיים ביקשו לנצל את מכשירי-הכוח של המדינה החילונית.

נית כדי לכפות את חוקי ההלכה על הציבור החילוני. העימות הדרום בין דתיים וחילוניים התעורר מדי פעם לחיים. לפעמים באלימות, כמו לאורך כביש-רמות בירור שלים, שם נערכה מיתקפה דתית ממושכת, או במאבק על האיצטדיון הירושלמי, שגם להפגנות. במישור הממלכתי בא העימות לידי ביטוי בנסיון הקואליציה החילונית, התלויה בקולות של עסקנים דתיים, לבטל את חופשי ההפלות של האשה, אחרי שנחקק חוק הפוסט מחובת שרות כל נערה, כנה או שקרנית, המצהירה על עצמה כעל דתית. במישור הפוליטי התגלה העימות בהתנגשות בין חסידי החומייניזם הישראלי, שוחרי הסיפוח, ובין מחנה השלום, שיצא לרחובות בהפגנות-ענק, ושבחן לא נעדרו כמה כיפות.

אך התופעה הבולטת ביותר בחיי הדת של תשל"ט היתה המילחמה הרצופה והצמודה של שני הרבנים הראשיים איש ברעהו. הרב שלמה גורן נאש מן הסיכוי להיבחר מחדש, ועל כן כפה על הממשלה והכנסת את דחיית הבחירות לרבות. בצורה גלויה הממיטה קלון על הרבנות כולה. כדי לשפר את סיכויי, המשיך לרכב על הגל החומייניסטי, כשהוא קובע כי ההלכה אוסרת את החזרת השטחים הכבושים תמורת שלום. הוא גם שלל את חוזה-השלום עם מצריים והחרים את הטכסים שנערכו בעיקבותיו.

אולי מתוך שיקולים טאקטיים, אולי מתוך שיכנוע עצמי, התייצב הרב הראשי הספרדי, עובדיה יוסף, נגד החומייניזם של גורן. הוא פירסם חוות-דעת היסטורית, הקובעת כי מותר, על פי ההלכה, לוותר על שטחים בארץ ישראל, על פי העיקרון של פיקוח-נפש, אם מסתבר שאחרת תפרוץ מילחמה ויישפך דם. בראיון עיתונאי אף היווה את דעתו, שהמשא-המתן למען השלום היה מצליח יותר, אילו ניהלו אותו בני העדה הספרדית, המעורים בתרבות המרחב. עמדה אמיצה זו הפכה את יוסף, בלי ספק, לאי-הרת של תשל"ט.

אך איש במימסד הדתי לא התפנה כדי לטפל בבעיות המוסריות והחברתיות של המדינה. שום רב לא הרים את קולו, למשל, במהלך הסערה סביב, "הקצין הרוצח", שמעשה-החזרה שלו אחרי מיבצע-ליטאני הרעיש את הארץ. שום רב גם לא עמד על האספקטים המוסריים של שליטת ישראל בעם אחר, על התרחבות הפער החברתי בישראל עצמה, על התמוטטות הערכים המוסריים בחיי הציבור.

את זאת עשו דווקא שני אישים דתיים קשישים, השונים מאד איש מרעהו, אך שמשותף להם הלהט הקדוש שציין פעם את נביאי ישראל: הפרופסור (לביכומיה) ישעיהו ליבוביץ, בן ה-76, נביאי-הזעם שרבים הודו השנה בנכונות נבואותיו הקודרות, והפרופסור (לחינוך) עקיבא ארנסט סימון, בן ה-80, שההומאניזם הלבבי שלו, הטבול בהומור, כבש השנה לבבות רבים, כאשר "גילו" אותו אמציעיה-תיקשורת.

גאולה כהן: הכזעקתה?

הכנסת

"מי האשה הזאת?" שאלו מיליוני צופים בכל רחבי העולם, כאשר ראו על מסכי-הטלוויזיה שלהם חיזיון חסר-תקדים: הנשיא האמריקאי ג'ימי קארטר ישב כאורח הכבוד ליד יושב-ראש הכנסת, יצחק שמיר, ואילו מן האולם פרצה אשה שחורת-שיער ושחומת-עור בצעקות פרועות.

כך התודע העולם לגאולה כהן, שהנהיגה במשך כל השנה את האופוזיציה הימנית להסכמי-השלום של מנחם בגין. היא עלתה זאת תוך פריעת הסדר והתקנון, וגרמה להחרפה כללית של הסיגנון בכנסת.

אחרי התדהמה הראשונה, הכירו רוב חברי-הכנסת בזכותה של כהן לעשות כן. היא פעלה לפי הכרתה, ייצגה את הרעיונות שלמענם נבחרה לכנסת וניהלה מאבק לגיטימי. הכל הכימו כי מניעה הם התורים, ואינם בגדר רדיפה עקרה אחרי פירסומה או תועלת אישית. בניגוד לחבר השני של סיעתה החדשה, משה שמיר, היא גם עוררה מידה של חיבה אצל מתנגדיה החריפים. ככל שהתקדמה הכנסת לדיון על שאלות-החיים של המדינה, כן גברה הריפות הסיגנון בה. סיעת של"י ניהלה מילחמת-גרילה פרלמנטרית בלתי-יגאלית למען מדיניות שלום, מילאה תפקיד שהוא בהרבה מעבר לכוחה המיספרי. אריק שרון כינה את אנשיה-שלום בשם "גייס חמישי", ועורר גם אצל אנשי-המערכת תגובות חריפות, כאשר מליכה חריש ועוזי ברעם קראו לו, במקהלה מדברת, "איני מנטיל".

מעשה-מופת נדיר ראתה הכנסת כאשר אחד מחבריה המכובדים ביותר, אריה (לובי) אליאז, כיבד הסכם רוטציה והתפטר לטובת הבאי-אחריו. היה זה מעשה בולט במיוחד בכנסת, שרמתה המוסרית הדרדרה בצורה מבישה. אחרי שח"כ שמואל רכטמן נשלח לכלא בעוון לקיחת שוחד, והתפטר מן הכנסת רק תחת לחץ כבד, שללה הכנסת את חסינותו של ח"כ שמואל פראטו-שרון, שהטיל צל שחור על הכנסת כולה. נגד ח"כ פסח גרופר, איש הכנסת של תשל"ט, התנהלה חקירה, ואילו אשורו של ח"כ עקיבא גורן תבעה להגמיר דין פלילי בעוון תקיפה גופנית. נגד נוף נטען גם כי מסר בבית-המישפט תצהיר-שואר, בעוד שפועליו-יריבו, ח"כ אהוד אזולאי, נקרא פומבית בשם שקרן, המפיץ דיבות-ידון בחסות חסינותו הפרלמנטרית.

כבר במחצית הקדנציה שלה איבדה הכנסת התשיעית